

دانشکده علوم اداری و اقتصادی

موضوع:

تأثیر حاشیه نشینی بر وقوع جرائم علیه اشخاص در
شهر مشهد سال های ۸۷-۱۳۸۶

استاد راهنما:
دکتر عبدالرضا جوان جعفری

پژوهشگر:
فرامرز ویسی
دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

شهریور ماه ۱۳۸۹

چکیده:

مهاجرتهای بی رویه و حاشیه نشینی با وضعیتی که در کشورهای روبه رشد، مثل ایران مشاهده می شود اگر کنترل نگردد باعث ایجاد مشکلاتی در نواحی مهاجر فرست و مهاجر پذیر خواهد شد .

در سال های اخیر با افزایش جمعیت و تراکم شهرها ، شاهد حرکت جامعه به سوی مادیات و دور شدن از زندگی منسجم اجتماعی می باشیم ؛ که خود دال بر ایجاد ناهنجاریهای اجتماعی می باشد و از آنجایی که میزان جرائم شهری با توسعه شهر و افزایش جمعیت در ارتباط بوده لذا با توجه به شرایط حاکم بر شهرها، امروزه شاهد شکل گیری نقاطی مستعد در پیرامون کلان شهر مشهد می باشیم ، که به عنوان بهترین پایگاه شکل گیری و ترویج ناهنجاریهای اجتماعی شناخته شده اند ، و آن جایی نیست جزء حاشیه شهر؛ که از حیث بستر قرار گرفتن ارتکاب جرائم ، مورد توجه مراجع قضائی و پلیس بوده و هست .

حاشیه نشینی جلوه ای از فقر است و پیدایش و گسترش آنها گویای موانع ساختاری و ناکارآمدی سیاست های کنونی در تامین مسکن و خدمات رسانی برای اقشار کم درآمد شهری در سطح کلان می باشد .

توسعه نامتعادل منطقه ای به همراه حوادث غیر مترقبه نظیر: خشکسالی ، جنگ و غیره منجر به مهاجرتهای گسترده ای می شود مهاجرینی که در توشه بار خود ، اعتقادات مذهبی و آداب و رسوم زادگاه خویش را به همراه دارند و در مواجهه با ارزش های فرهنگی و الگوهای رفتاری رایج در جامعه شهری دچار تعارضات و تناقضاتی می گردند که این خود مشکل را حادثر می سازد و در سطح خرد آن نیز ضعف مدیریت شهری ، به خصوص در امر هدایت ، نظارت و کنترل ، وجود منافع نامشروع گروههای ذینفع و ذی نفوذ محلی و برخوردارهای غیر قانونمند در پذیرش یا رد این سکونتگاهها ، مسئله را تشدید می کند و از طرفی ناکارآمد بودن بازارهای رسمی زمین و مسکن شهری برای اقشار کم درآمدی که بخش بزرگی از آنها را مهاجران تشکیل می دهند ، موجب می شود افراد به ناچار به بازارها و فضاهای غیر رسمی رانده

شوند، تا نیاز اولیه سر پناه و حق سکونت را در مکانی که امید به بهبود زندگی شان را دارند، برآورده سازند.

حال در صورت عدم برنامه ریزی دقیق و منطقی، این معضل بصورت ریشه ای از یک مشکل اجتماعی به بحران همه جانبه ای تبدیل خواهد شد، که معضلات عدیده ای را برای نظام شهری به بار خواهد آورد، که عمده ترین چالشها و بحرانهای ناشی را می توان:

افزایش سطح فقر در حاشیه شهر، شورش، دسترسی ناکافی به مسکن و خدمات اصلی شهر، گسترش مسکن های غیر قانونی، ویرانی محیط زیست، تراکم جمعیت، گسترش بحرانهای اجتماعی مانند: قتل، نزاع دسته جمعی، قاچاق مواد مخدر، اعتیاد و غیره ذکر کرد.

این تحقیق به دنبال مقایسه تطبیقی میزان و نوع اتهام، متهمین جرائم علیه اشخاص (قتل، آدم ربایی، تجاوز به عنف، شرارت، نزاع دسته جمعی) در مناطق حاشیه نشین با غیر حاشیه نشین شهر مشهد که دارای بیش از دو میلیون و پانصد هزار نفر جمعیت، که بیش از ۸۰۰ هزار نفر آن را حاشیه نشینان تشکیل می دهد، می باشد. نوع تحقیق اسنادی و جامعه آماری آن کلیه متهمین دستگیر شده در طول سال های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ در سطح شهر مشهد بوده که تعداد ۸۱۹ نفر متهم در سال ۸۶ و تعداد ۸۰۳ نفر متهم در سال ۸۷ را شامل شده است. حجم نمونه تعداد ۳۷۴ نفر در سال ۸۶ و تعداد ۳۵۷ نفر در سال ۸۷ برآورد گردیده است.

نمونه گیری به شیوه خوشه ای یک مرحله ای که درون خوشه های انتخابی کل شماری صورت گرفته انتخاب شده است که دو منطقه حاشیه نشین گلشهر و خواجه ربیع و دو منطقه غیر حاشیه نشین قاسم آباد و بلوار پیروزی شهر مشهد خوشه های تصادفی انتخاب شده می باشد.

ابزار اندازه گیری شامل پرسشنامه و فرم ثبت اطلاعات است که ویژگی هایی همچون جنس، سن، وضعیت تحصیلی، وضعیت تاهل، محل سکونت، نوع اتهام و سابقه قبلی متهمین را بر اساس اطلاعات موجود در

پرونده آنان در بر گرفته است.

نتایج حاصل از بررسی پرونده متهمین نشان می دهد؛ در سطح شهر مشهد نسبت اتهامات قتل ، آدم ربایی ، تجاوز به عنف ، نزاع دسته جمعی و شرارت به کل جمعیت در طول سال ۸۶ برابر ۳۴ صدم درصد و در سال ۸۷ برابر با ۳۲ صدم درصد می باشد. این نسبت در مناطق حاشیه نشین که در سال ۸۶، ۶۸ در صد متهمین در آن ساکن هستند برابر ۲۳ صدم درصد و در سال ۸۷ که ۶۸ در صد متهمین در آن ساکن هستند برابر ۲۱ صدم درصد و در مناطق غیر حاشیه نشین در سال ۸۶ که ۳۲ در صد متهمین را دارا هستند ۱۰/۹۵ صدم درصد و در سال ۸۷ که ۳۲ در صد متهمین را دارا هستند ۱۰/۳۲ صدم درصد می باشد.

این بررسی نشان می دهد که تعداد متهمین در مناطق حاشیه نشین بیشتر از مناطق غیر حاشیه نشین است مناطق و اتهامات مردان بیشتر از اتهامات زنان است. نقش متهمین مجرد در اتهاماتی همچون شرارت ، نزاع دسته جمعی و تجاوز به عنف بیش از متاهلین است . بیشترین اتهامات مربوط به گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال می باشد . از لحاظ شغلی بیشترین متهمین مرد مناطق حاشیه نشین را بیکاران تشکیل می دهند و بقیه نیز در مشاغلی مانند کارگری ، کشاورزی و غیره که از امنیت اقتصادی کمتری برخوردار است مشغول می باشند . همچنین تمامی متهمین زن نیز به شغل خانه داری مشغول اند .

کلید واژه:

شهر / جرم / حاشیه نشینی / قتل / متهم / مشاغل کاذب

فهرست مطالب:

صفحه

چکیده:

- مقدمه..... ۱
- ۱- تعریف مسئله - حاشیه نشینی..... ۲
- ۲- سئوالات تحقیق..... ۵
- ۳- ضرورت و اهمیت تحقیق..... ۵
- ۴- اهداف تحقیق..... ۶
- ۵- فرضیات تحقیق..... ۷
- ۶- تعاریف..... ۷
- ۷- روش تحقیق..... ۹
- ۸- جامعه آماری و شیوه نمونه گیری..... ۹
- الف- جامعه آماری..... ۹
- ب- شیوه نمونه گیری..... ۱۰
- ۹- ابزارهای اندازه گیری و جمع آوری داده ها..... ۱۱
- ۱۰- شیوه تحلیل اطلاعات..... ۱۱
- ۱۱- روایی و پایایی ابزارهای اندازه گیری و جمع آوری داده ها..... ۱۳
- ۱۲- پایایی ابزار تحقیق..... ۱۳
- ۱۳- مراحل انجام تحقیق..... ۱۳

۱۴- تعریف نظری و عملیاتی متغیرها..... ۱۴

۱۵- موانع و مشکلات تحقیق..... ۱۷

فصل اول: کلیات، ادبیات تحقیق و مبانی نظری

۱-۱- مقدمه ۱۸

۱-۲- مباحث نظری در ارتباط با حاشیه نشینی ۱۹

۱-۲-۱- مفهوم حاشیه نشینی ۱۹

۱-۲-۲- تقسیم بندی حاشیه نشینان ۲۲

الف- حاشیه نشینان با منشاء روستایی ۲۳

ب- حاشیه نشینان با منشاء شهری ۲۳

۱-۲-۳- تفاوت توسعه شهری کشورهای در حال توسعه و کشورهای صنعتی ۲۴

۱-۲-۴- تاثیرات حاشیه نشینی ۲۵

۱-۲-۵- مکانهای مناسب برای ایجاد مناطق حاشیه نشین ۲۶

۱-۲-۶- مسکن حاشیه نشینان ۲۸

۱-۲-۷- ساختار جمعیتی مناطق حاشیه نشین ۳۱

۱-۲-۸- فرهنگ مناطق حاشیه نشین ۳۲

۱-۲-۹- وضعیت بهداشتی محلات حاشیه نشین ۳۴

۱-۲-۱۰- میزان برخورداری حاشیه نشینان از تاسیسات و تجهیزات شهری ۳۷

- ۱۱-۲-۱- وضعیت اقتصادی (اشتغال و در آمد) حاشیه نشینان... ۳۷
- ۱۲-۲-۱- فقدان یا کم بودن امکانات آموزشی و پایین بودن سطح سواد و تحصیلات.. ۴۰
- ۱۳-۲-۱- علل حاشیه نشینی... ۴۱
- ۱۴-۲-۱- نتایج و اثرات حاشیه نشینی... ۴۲
- ۳-۱- مبانی تئوریک حاشیه نشینی... ۴۶
- ۴-۱- نظریه ها و دیدگاهها در زمینه عوامل موثر در بروز انحرافات.. ۴۹
- ۱-۴-۱- نظریات و تئوریهای جرم شناسی در خصوص تاثیر محیط بر انحرافات اجتماعی... ۴۹
- ۱- تئوری دورکیم... ۴۹
- ۲- مکتب محیط اجتماعی و فرهنگی... ۴۹
- ۳- تئوری ادوین ساترلند... ۴۹
- ۴- نظریه مرتن... ۵۰
- ۵- تحقیقات مرکز جرم شناسی وو کرسیون پاریس... ۵۰
- ۶- مکتب شیکاگو (نظریه خرده فرهنگ گرا)... ۵۱
- ۲-۴-۱- نظریه زیست شناختی... ۵۲
- ۳-۴-۱- نظریه روانشناختی... ۵۲
- ۵-۱- پیشینه تحقیق... ۵۴
- ۱-۵-۱- پیشینه داخلی تحقیق... ۵۴
- ۲-۵-۱- پیشینه خارجی تحقیق... ۵۷
- ۶-۱- مدل تحلیلی... ۵۸

۱-۶-۱- مدل نظری تحقیق... ۵۹.....

۱-۶-۲- نظریه خرده فرهنگی..... ۶۰.....

فصل دوم: وضعیت حاشیه نشینی و جرائم علیه اشخاص و داده های تحقیق

۲-۱- مقدمه.. ۶۱.....

۲-۲- چگونگی پیدایش شهر مشهد..... ۶۱.....

۲-۲-۱- توسعه شهر مشهد در گذشته.. ۶۲.....

۲-۲-۲- شدت و سرعت توسعه شهری.. ۶۳.....

۲-۲-۳- عرصه توسعه کالبدی شهر مشهد.. ۶۳.....

۲-۲-۴- توسعه پیوسته و حاشیه نشینی بی رویه.. ۶۴.....

۲-۲-۵- رشد مناطق مختلف حاشیه نشین در حومه شهر مشهد.. ۶۷.....

۲-۲-۶- مهاجرت و رشد جمعیت.. ۶۸.....

۲-۲-۷- علل رشد حاشیه نشینی در مشهد.. ۷۱.....

۲-۲-۸- نتایج حاشیه نشینی در شهر مشهد.. ۷۲.....

۲-۳- توصیف داده ها.. ۷۲.....

۲-۳-۱- بررسی جرائم علیه اشخاص در شهر مشهد.. ۷۳.....

۱- قتل.. ۷۳.....

۲- آدم ربایی.. ۷۷.....

- ۳- تجاوز به عنف. ۷۹
- ۴- نزاع دسته جمعی. ۸۰
- ۵- شرارت ۸۱
- ۲-۳-۲- توزیع فراوانی تابعیت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶..... ۸۲
- ۲-۳-۲- توزیع فراوانی تابعیت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷..... ۸۴
- ۲-۳-۳- توزیع فراوانی محل سکونت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶..... ۸۵
- ۲-۳-۳- توزیع فراوانی محل سکونت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۶
- ۲-۳-۴- توزیع فراوانی سنی متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۸۷
- ۲-۳-۴- توزیع فراوانی سنی متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۹
- ۲-۳-۵- مردان: وضعیت شغلی متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۱
- ۲-۳-۵- زنان: وضعیت شغلی متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۲
- ۲-۳-۶- مردان: وضعیت شغلی متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۳
- ۲-۳-۶- زنان: وضعیت شغلی متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۴
- ۲-۳-۷- توزیع فراوانی متهمین بر حسب سابقه و به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۵
- ۲-۳-۷- توزیع فراوانی متهمین بر حسب سابقه و به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۶
- ۲-۳-۸- توزیع فراوانی متهمین بر حسب وضعیت تاهل و به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶..... ۹۷
- ۲-۳-۸- توزیع فراوانی متهمین بر حسب وضعیت تاهل و به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۸
- ۲-۳-۹- توزیع فراوانی متهمین بر حسب وضعیت تحصیلی و به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۹
- ۲-۳-۹- توزیع فراوانی متهمین بر حسب وضعیت تحصیلی و به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۱۰۰

- ۱۰-۳-۲- توزیع فراوانی متهمین بر حسب نوع اتهام در سال ۱۳۸۶ ..... ۱۰۱
- ۱۰-۳-۲- توزیع فراوانی متهمین بر حسب نوع اتهام در سال ۱۳۸۷ ..... ۱۰۳
- ۴-۲- بررسی طرح مبارزه با اراذل و اوباش ۱۰۵
- ۴-۲-۱- نتایج و ایرادات اجرای طرح مبارزه با اراذل و اوباش در شهر مشهد ۱۰۵
- الف- نتایج اجرای طرح ۱۰۵
- ب- ایرادات اجرای طرح ۱۰۶
- ۴-۲-۲- اجرای طرح مبارزه با اراذل و اوباش و ارتباط آن با حاشیه نشینی ۱۰۷

نتیجه گیری:

۱- بررسی فرضیات تحقیق ۱۱۵

۲- خلاصه نتایج توصیفی تحقیق ۱۲۷

الف- خلاصه نتایج توصیفی آماری ۱۲۷

ب- خلاصه نتایج توصیفی بررسی اسنادی ۱۲۸

ج- خلاصه نتایج استنباطی: بررسی فرضیات تحقیق ۱۳۰

پیشنهادات ۱۳۳

منابع و ماخذ ۱۴۰

ضمائم و پیوست ها ۱۴۴

فهرست جداول: صفحه

نمونه آماری مورد بررسی به تفکیک منطقه سال ۱۳۸۶ ..... ۱۰

نمونه آماری مورد بررسی به تفکیک منطقه سال ۱۳۸۷ ..... ۱۰

سطح سنجش متغیرها و نوع آزمون متناسب آنها ۱۳

وقوع قتل در شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ ..... ۷۳

وقوع قتل در شهر مشهد در سال ۱۳۸۷ ..... ۷۴

آدم ربایی در شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ ..... ۷۷

انگیزه آدم ربایی در سال ۱۳۸۶ ..... ۷۷

- آدم ربایی در شهر مشهد در سال ۱۳۸۷ ..... ۷۸
- انگیزه آدم ربایی در سال ۱۳۸۷ ..... ۷۸
- تجاوز به عنف در سال ۱۳۸۶ ..... ۷۹
- تجاوز به عنف در سال ۱۳۸۷ ..... ۷۹
- نزاع دسته جمعی در شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ ..... ۸۰
- نزاع دسته جمعی در شهر مشهد در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۰
- شرارت در شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ ..... ۸۱
- شرارت در شهر مشهد در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۲
- توزیع تابعیت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۸۳
- توزیع تابعیت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۴
- توزیع محل سکونت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۸۵
- توزیع محل سکونت متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۶
- توزیع گروههای سنی متهمین بر حسب جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۸۷
- توزیع گروههای سنی متهمین بر حسب جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۸۹
- وضعیت شغلی متهمین مرد مناطق حاشیه نشین در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۱
- وضعیت شغلی متهمین زن مناطق حاشیه نشین در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۲
- وضعیت شغلی متهمین مرد مناطق حاشیه نشین در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۳
- وضعیت شغلی متهمین زن مناطق حاشیه نشین در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۴
- توزیع متهمین بر حسب سابقه قبلی و جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۵

- توزیع متهمین بر حسب سابقه قبلی و جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۶
- توزیع متهمین بر حسب وضعیت تاهل و جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۷
- توزیع متهمین بر حسب وضعیت تاهل و جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۹۸
- توزیع متهمین بر حسب سواد و جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۹۹
- توزیع متهمین بر حسب سواد و جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۱۰۰
- توزیع نوع اتهام متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۶ ..... ۱۰۱
- توزیع نوع اتهام متهمین به تفکیک جنس در سال ۱۳۸۷ ..... ۱۰۳
- توزیع محل سکونت متهمین - اراذل و اوباش ۱۰۷
- وضعیت شغلی متهمین - اراذل و اوباش ۱۰۸
- وضعیت متهمین بر حسب سابقه قبلی - اراذل و اوباش ۱۰۸
- توزیع متهمین بر حسب وضعیت تاهل - اراذل و اوباش ۱۰۸
- وضعیت تحصیلی متهمین - اراذل و اوباش ۱۰۹
- توزیع تابعیت متهمین - اراذل و اوباش ۱۰۹
- میزان و نوع اتهامات بر حسب مناطق حاشیه نشین و غیر حاشیه نشین در سال ۱۳۸۶ ..... ۱۱۶
- میزان و نوع اتهامات بر حسب مناطق حاشیه نشین و غیر حاشیه نشین در سال ۱۳۸۷ ..... ۱۱۸
- فراوانی متهمین مناطق حاشیه نشین بر حسب جنس و نوع اتهام در سال ۱۳۸۶ ..... ۱۱۹
- فراوانی متهمین مناطق حاشیه نشین بر حسب جنس و نوع اتهام در سال ۱۳۸۷ ..... ۱۲۰
- فراوانی متهمین مناطق حاشیه نشین بر حسب وضعیت تاهل و نوع اتهام در سال ۱۳۸۶ ..... ۱۲۱
- فراوانی متهمین مناطق غیر حاشیه نشین بر حسب وضعیت تاهل و نوع اتهام در سال ۱۳۸۶ ..... ۱۲۲

۱۲۳..... ۱۳۸۷ در سال اتهام در تاهل و وضعیت تاهل و نوع اتهام در سال ۱۳۸۷..... ۱۲۳

۱۲۴..... ۱۳۸۷ در سال اتهام در تاهل و وضعیت تاهل و نوع اتهام در سال ۱۳۸۷..... ۱۲۴

۱۲۵..... ۱۳۸۶ در سال اتهام در تاهل و وضعیت تاهل و نوع اتهام در سال ۱۳۸۶..... ۱۲۵

۱۲۶..... ۱۳۸۷ در سال اتهام در تاهل و وضعیت تاهل و نوع اتهام در سال ۱۳۸۷..... ۱۲۶

- نمودار شماره ۱: توزیع تابعیت متهمین به تفکیک جنس سال ۱۳۸۶ ..... ۸۳
- نمودار شماره ۲: توزیع تابعیت متهمین به تفکیک جنس سال ۱۳۸۷ ..... ۸۴
- نمودار شماره ۳: توزیع محل سکونت متهمین به تفکیک جنس سال ۱۳۸۶ ..... ۸۵
- نمودار شماره ۴: توزیع محل سکونت متهمین به تفکیک جنس سال ۱۳۸۷ ..... ۸۶
- نمودار شماره ۵: توزیع گروههای سنی متهمین مرد سال ۱۳۸۶ ..... ۸۸
- نمودار شماره ۵: توزیع گروههای سنی متهمین زن سال ۱۳۸۶ ..... ۸۸
- نمودار شماره ۶: توزیع گروههای سنی متهمین مرد سال ۱۳۸۷ ..... ۹۰
- نمودار شماره ۶: توزیع گروههای سنی متهمین زن سال ۱۳۸۷ ..... ۹۰
- نمودار شماره ۷: وضعیت شغلی متهمین مرد مناطق حاشیه نشین سال ۱۳۸۶ ..... ۹۱
- نمودار شماره ۸: وضعیت شغلی متهمین زن مناطق حاشیه نشین سال ۱۳۸۶ ..... ۹۲
- نمودار شماره ۹: وضعیت شغلی متهمین مرد مناطق حاشیه نشین سال ۱۳۸۷ ..... ۹۳
- نمودار شماره ۹: وضعیت شغلی متهمین زن مناطق حاشیه نشین سال ۱۳۸۷ ..... ۹۴
- نمودار شماره ۱۰: توزیع متهمین بر حسب سابقه قبلی و جنس سال ۱۳۸۶ ..... ۹۵
- نمودار شماره ۱۱: توزیع متهمین بر حسب سابقه قبلی و جنس سال ۱۳۸۷ ..... ۹۶
- نمودار شماره ۱۲: توزیع فراوانی متهمین بر حسب وضعیت تاهل و تفکیک جنس سال ۱۳۸۶ ..... ۹۷
- نمودار شماره ۱۳: توزیع فراوانی متهمین بر حسب وضعیت تاهل و به تفکیک جنس سال ۱۳۸۷ ..... ۹۸
- نمودار شماره ۱۴: توزیع متهمین بر حسب سواد و جنس سال ۱۳۸۶ ..... ۹۹

نمودار شماره ۱۵: توزیع متهمین بر حسب سواد و جنس سال ۱۳۸۷..... ۱۰۰

نمودار شماره ۱۶: توزیع نوع اتهام متهمین مرد سال ۱۳۸۶..... ۱۰۲

نمودار شماره ۱۶: توزیع نوع اتهام متهمین زن سال ۱۳۸۶..... ۱۰۲

نمودار شماره ۱۷: توزیع نوع اتهام متهمین مرد سال ۱۳۸۷..... ۱۰۴

نمودار شماره ۱۷: توزیع نوع اتهام متهمین زن سال ۱۳۸۷..... ۱۰۴

- عکس شماره ۱: احداث منازل در جوار فاضلاب شهری منطقه گلشهر - حاشیه مشهد ۲۷
- عکس شماره ۲: احداث منازل در جوار فاضلاب و زمین های کشاورزی منطقه گلشهر ۲۷
- عکس شماره ۳: ضعف سیستم نظارت و کنترل مدیریت شهر بر ساخت و سازها- گلشهر ۲۸
- عکس شماره ۴: احداث منازل با مصالح ساختمانی نا مرغوب و کم دوام منطقه گلشهر ۳۰
- عکس شماره ۵: احداث منازل با مصالح ساختمانی کم دوام و نامقاوم منطقه گلشهر ۳۰
- عکس شماره ۶: انباشت نخاله و زباله و وضعیت بهداشتی نامطلوب منطقه گلشهر ۳۵
- عکس شماره ۷: سبزی کاری بوسیله فاضلاب شهری منطقه گلشهر ۳۶
- عکس شماره ۸: جاری شدن آب منازل در جویهای وسط کوچه منطقه گلشهر ۳۶
- عکس شماره ۹: وضعیت اشتغال و تجمع کارگران حاشیه نشین منطقه گلشهر ۳۸
- عکس شماره ۱۰: تجمع کارگران منطقه گلشهر ۳۹
- عکس شماره ۱۱: دستفروشی حاشیه نشینان منطقه گلشهر ۳۹
- عکسهایی از قتل‌های واقع شده در شهر مشهد ۷۴-۷۵-۷۶
- اعدام تعداد ۵ نفر از ارادل و اوباش در شهر مشهد ۱۰۶
- عکسهایی از دستگیری تعدادی از ارادل و اوباش ۱۱۰-۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۴

مقدمه:

استان خراسان رضوی بعد از استانهای سیستان و بلوچستان، یزد و کرمان با مساحت ۱۱۶۳۴۸/۶۴ کیلومتر مربع چهارمین استان پهناور کشور است. این استان دارای ۸۳۳ کیلومتر مرز مشترک با کشورهای افغانستان و ترکمنستان می باشد، و با استانهای خراسان شمالی، جنوبی، سمنان و یزد هم مرز است. استان خراسان رضوی بر اساس تقسیمات کشوری دارای ۱۹ شهرستان، ۶۲ بخش و ۶۶ شهر و ۱۵۵ دهستان است. خراسان رضوی بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ دارای ۵ میلیون و ۵۹۳ هزار نفر جمعیت است که از این تعداد ۶۸٪ (حدود دو سوم) در مناطق شهری و حدود یک سوم در مناطق روستایی زندگی می کنند. جمعیت شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ بالغ بر ۲۴۷۶۱۱۶ و در سال ۱۳۸۷ بالغ بر ۲۵۲۷۰۱۲ نفر بوده است. این تجمع جمعیت به ویژه در ایام تابستان و ابتدای بهار که خیل زائران مشتاق حضرت رضا (ع) به مشهد سرازیر می شوند، موجب شده مشهد، در این ایام پذیرای بیش از ده میلیون نفر باشد.^(۱)

از آنجا که یکی از مسائل مهم شهرها در کشورهای رو به توسعه؛ رشد بی رویه جمعیت و آسیبهای ناشی از آن است، این بررسی به دنبال شناخت توصیفی و تحلیلی در مورد یکی از مسائل مهم، یعنی تأثیر حاشیه نشینی بر وقوع جرائم علیه اشخاص در شهر مشهد است که با رویکردی جامعه شناختی، سعی در بررسی ویژگیهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متهمین حاشیه نشین در شهر مشهد را دارد، تا از این طریق بتواند در کنار سایر پژوهشها به برنامه ریزان مسائل اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و امنیت علی الخصوص پلیس در جهت بهبود وضعیت شهرها به خصوص حاشیه نشینی، به منظور کاهش میزان آسیب های اجتماعی این مناطق یاری رساند.

۱- تعریف مسئله - حاشیه نشینی:

حاشیه نشینی اگرچه با رشد شهرنشینی در دهه های اخیر به عنوان مشکلی حاد مطرح شده است، اما پیشینه ای به قدمت خود شهر دارد. شهر به عنوان هسته جمعیت فشرده و کانون اقتصاد و سیاست و فرهنگ همواره برای جمعیت پیرامونی دارای جذابیت و کشش بوده است. اما شهر هر چقدر هم که بزرگ و وسیع باشد، در هر حال محدوده ای را شامل می شود. در زمان حاضر این حصار با قلم و بر روی نقشه ترسیم می شود. به دلیل همان جذابیت های پنهان و آشکاری که در شهر وجود دارد، همواره ساکنان پیرامونی تمایل دارند به شهر بپیوندند و خود را شهری به حساب آورند.

برخی از کارشناسان امور شهری « قرار گرفتن محل سکونت فرد را در حاشیه شهر معیار تعریف حاشیه نشینی در نظر می گیرند». گرچه بیشتر حاشیه نشینان در حاشیه شهرها زندگی می کنند، اما بسیاری افرادی که در داخل محدوده شهری زندگی می کنند، ولی جزو حاشیه نشینان به حساب می آیند. برعکس کسانی هم هستند که در حاشیه شهرها زندگی می کنند، لیکن حاشیه نشین نیستند.

به این ترتیب و از دیدگاه جامعه شناختی در مجموع می توان چنین عنوان کرد:
«حاشیه نشین فردی است، که در حاشیه شهر زندگی می کند و کاملاً جذب نظام اقتصادی و اجتماعی شهر نشده است. این افراد در شهرها سکونت دارند و خود را شهرنشین می خوانند، ولی به علت جذب نشدن کامل در نظام اقتصادی و اجتماعی شهر در حاشیه قرار می گیرند، و مشکل حاشیه نشینی را برای شهرها ایجاد می کنند»^(۱).

البته، باید توجه داشت هر چند اغلب حاشیه نشینان از روستائینی هستند که جذب شهرها شده اند، ولی تمامی حاشیه نشینان از مهاجران روستایی نیستند.

برخی از آنان از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ کوچ کرده اند و برخی نیز از افرادی هستند که از ساکنان همیشگی شهر بوده اند، ولی به علت فقر اقتصادی در واحدهای مسکونی غیر استاندارد زندگی می کنند و جزء حاشیه نشینان محسوب می شوند.

عدم دسترسی مهاجران به مشاغل اقتصادی شهری به دلیل نداشتن تخصص و تحصیلات و نیز فقر و تنگدستی، موجب می شود که آنان آلودگی ها و زاغه هایی را برای زندگی برگزینند که اغلب فاقد هرگونه تسهیلات شهری از قبیل آب، برق، تلفن و گاز هستند و بطور غیر قانونی نیز ساخته شده اند. فقر اقتصادی نه تنها سبب روی آوردن حاشیه نشینان به مشاغل کاذب از قبیل دستفروشی کوپن فروشی^(۲) و کارگری و نظایر اینها می شود، بلکه موجب بروز مسائل حاد اجتماعی همچون فحشاء، جنایت، سرقت و قاچاق نیز می گردد.

زندگی در آلودگی ها و حلبی آبادها، برای حاشیه نشینان سبب به وجود آمدن شرایط فرهنگی خاصی برای آنان می شود. این گونه مناطق پایگاه اصلی اراذل و اوباش آشوبگران و تخریب کنندگان اموال عمومی و تهیدستان شهری اند.

از یک سو فقر فرهنگی و مشکلات مالی و از سوی دیگر دیدن زندگی شهرنشینان، که از امکانات زندگی امروزی بهره مند هستند، سبب ایجاد نارضایتی عمیق در این اقشار جامعه می شود. این امر گاه می تواند همچون بشکه باروت برای ایجاد آشوب های اجتماعی عمل کند.^(۳)

۱- اصغری زمانی، اکبر ۱۳۸۳، پژوهشی در روند حاشیه نشینی در ایران، صفحه ۳۹ و ۳۸

۲- ماده ۱۰۰ قانون منع فروش کوپن های کالاهای اساسی مصوب ۶۷/۱/۲۳

۳- حسین زاده دلیر، دکتر کریم، حاشیه نشینی، مجله اطلاعات سیاسی، اقتصادی سال پنجم شماره هشتم و نهم خرداد